

DİJİTAL ORTAMDA FAL: FALADDİN UYGULAMASI Fortune in Digital Environment: Faladdin Application

Rezan KARAKAŞ*
İlknur PAÇALI**

Fala inanma, falsız kalma.

Öz

İnsanoğlu, yüzyıllar boyunca bilinmeyene erişerek geleceğini inşa etmeye, bir anlamda kaderine hükmetmeye çalışmıştır. İnsan neslinin yaşam tarzı ve eğlence anlayışı zaman içinde değişse de geleceği öğrenmeye olan merakı hep aynı kalmıştır. “Sezgi gücüyle geleceğe yönelik tahminlerde bulunma” eylemi olan fal uygulamaları da bu merak duygusunun bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Hemen her dönemde, mitik anlatılarda, tarihî ve edebî metinlerde çeşitli fal uygulamaları yer almaktadır. Bu fallardan biri olan ve toplumsal yaşamda bilhassa kadınlar arasında kabul gören kahve falı, bir yandan günlük sohbet ortamlarında geçerliliğini sürdürürken öte yandan dönüşüme uğrayarak sanal dünyada da görünür olmaya başlamıştır. Dijital ortamda karşımıza çıkan fal uygulamalarından birisi olan Faladdin, ülkemizde rağbet görmüş, aynı zamanda yabancı dillere uyarlanarak yurt dışına da hizmet sunmaya başlamıştır. Bu çalışmada, halk inanış ve uygulamalarından birisi olan falın, dijital ortamdaki tezahürünü betimlemek amacıyla Faladdin uygulamasına ve insanların fala olan yaklaşımlarına odaklanılmıştır. Mevcut bir durumu ele alarak elde edilen verileri yorumlamaya yönelik yapılan bu çalışma, nitel araştırma modeline göre tasarlanmıştır. Faladdin uygulamasına ait mevcut içerikler, belge incelemesi yöntemiyle toplanarak içerik analizi yöntemiyle irdelenmiştir. Elde edilen verilerden hareketle Faladdin uygulamasına yapılan yorumların olumlu düzeyde olduğu, kullanıcıların bu uygulamayı çok başarılı, inandırıcı ve motive edici buldukları ayrıca diğer kişilere de tavsiye ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Fal, Kahve falı, Sanal fal uygulaması, Faladdin, Dijital ortam.

Don't believe in fortune, don't be without it.

Abstract

For centuries, human beings have tried to build their future by reaching the unknown, and in a sense, to dominate their destiny. Although the lifestyle and understanding of entertainment of the human generation have changed over time, their curiosity to learn about the future has always remained the same. Fortune telling practices, which are the act of making predictions about the future with the power of intuition, have emerged as a result of this sense of curiosity. In almost every period, there have been various fortune-telling practices in mythical narratives, historical and literary texts. Coffee fortune telling, which is one of these fortunes and which is accepted especially among women in social life, continues to be valid in daily chat environments, on the other hand, it has undergone a transformation and started to be visible in the virtual world. Faladdin, which is one of the fortune-telling applications that we encounter in the digital environment, was popular in our country, and at the same time, it started to offer services in other countries by adapting the application to foreign languages. In this research, the focus is on Faladdin's practice and people's approaches to fortune-telling in order to describe the manifestation of fortune-telling, which is one of the folk beliefs and practices, in the digital environment. This study, which was conducted to interpret the available data by considering a current situation, was designed according to the qualitative research model. Existing contents of Faladdin application were collected by document analysis method and analyzed by content analysis method. From the data obtained, it was concluded that the comments made on the Faladdin application were at a positive level and that the users found this application very successful, convincing and motivating, and also recommended it to other people.

Keywords: Fortune Telling, Coffee Fortune Telling, Virtual Fortune Telling, Faladdin, Digital Media.

* Prof. Dr., Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, rezankarakas@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9138-3825.

** Araştırma Görevlisi, Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, ilknurpacali03@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3847-1903.

Giriş

İnsan; geçmişi, şimdisi ve geleceği ile bir bütündür. Ancak gelecek, bilinmeyenlerle doludur; bu yüzden de çoğu insan geleceği öğrenme ve ona yön verme isteği duyar. Gelecekte haber verdiği iddiasında olan şaman, kâhin, falcı, bakıcı gibi insanlar da bu vesileyle ilgi odağı hâline gelir. Gaipen haber vermek amacıyla gerçekleştirilen falı özel kılan hususlardan biri de bu eylemi gerçekleştiren kişilerin sınırlı sayıda olmasıdır. Yani herkesin fal bakma becerisine sahip olmamasıdır. Kısacası fala bakan insan sayısı oldukça sınırlı ancak fal baktırmak isteyenlerin sayısı ise bir hayli fazladır.

Divanu Lûgati't Türk'te fal karşılığında “ırk” sözcüğü kullanılır. Şemsettin Sami'nin sözlüğünde fal; “1. uğur, iyi tâlih, baht, nîk. 2. Baht ve talihi anlamak için birtakım vesât-i garibeye müracaat etmeye, atılan boncuk ve baklaya, alet't tesadüf açılan bir kitabın bir satırına, koyunun kürek kemiğine vesair böyle şeylere bakıp bunlardan ma'na istihrâc etme” olarak tanımlanır (Şemseddin Sami, 2013: 979). Bir yorumlama bilgisi olan falın özel teknikleri, gereçleri ve uzmanları vardır. Kişi; kendi geleceğini, yakınlarından birinin sağlık durumunu, uzakta olan birinin hâlini öğrenme, çaldırıldığı veya yitirdiği bir nesneyi bulma kaygısı gibi önemli durumlarda kendi imkânları ile elde edemediği bilgiyi sağlamak için falcıya başvurur (Boratav, 2003: 130-131).

Tarihin en eski uygarlıkları olan Akadlar, Babiller ve Sümerler, siyasi ve askerî üstünlük elde etmek için gelecekte haber almak istemiş ve muhtelif fallara başvurmuşlardır. “M.Ö. 4000 yıllarında Mısır, Babil, Kalde, Çin gibi bölgelerde falcılık yapıldığı bulunan belgelerle kanıtlanmıştır” (Aydın, 1995). Eski Romalılarda “Augurium öğretisi” geleceğin bilinebileceğine olan inancı dile getirir. “Collegium Augurium” adını taşıyan ve imparator tarafından atanan resmî kâhinler, geleceği bilmeye dair bu gizli bilimle meşgul olurlardı. Devlet bir işe girişeceği zaman durumu onlardan sorardı (Hançerlioğlu, 2010: 65). Yunan tanrısı Apollo'nun kehanet gücü vardı. Onun Pythia denilen bir rahibesi bu kehanetleri Delfi'de üç ayaklı bir taburede oturup bir elinde defne dalı diğerinde Kassotis kuyusundan getirilmiş bir kap su tutarak söylerdi (Wilkinson, 2011: 29). Antik Çağ Yunanlılarından günümüze kadar ulaşmış olan çeşme falında çeşmenin yalağına iğne atılarak fala bakılır. Akan sular altından iğnenin aldığı şekillerden anlamlar çıkarılır (Hançerlioğlu, 2010: 104). Ünlü Oedipus'un trajik hikâyesi kehanetlere dayanır. Mersin'de anlatılan “Kız Kalesi” efsanesi, genç bir kızın yılan tarafından ısırılarak öleceği kehaneti ve sonrasında gelişen olaylar esasında şekillenir. Türk halk hikâyelerinin bir kısmında kahramanların gelecekteki yaşamlarına yönelik bilgileri, münecim veya remilciler aracılığıyla elde ettikleri anlatılır.

Asırlardır hemen her toplumda varlığın sürdürmekte olan fala el, parmak, kirpik gibi insan uzuvları; su, kahve, çay, bakla¹, yumurta² gibi yiyecek ve içecekler; ayna³, kitap, yüzük, tespih, düğme ve kuşak gibi nesnelere; iskambil, tarot, katina gibi kartlar veya hayvan/hayvan uzuvları aracılığıyla bakılabilir. “Fal, kullanılan gereçlere göre su falı, ayna falı, kürek kemiği falı, kahve falı, iskambil falı, bakla falı, çay falı, el falı, tespih falı” gibi çeşitlere ayrılır (Artun, 2011: 325- 326). Falcılar da fal açmak için kullandıkları nesnelere göre çeşitli adlar alırlar. Örneğin hayvanların kürek kemiğine bakıp geleceği keşfedenlere “yağrınıcı”, koyun tezekleriyle fal açanlara “kumalakçı”, muhtelif şeylerden mana çıkaran falcılara ise “ırımçı”

¹ Çoğunlukla çingene kadınlarının uzmanlığında bir teknik olan bakla fâlına kırk bir tane kuru baklanın arasına karıştırılan birer adet kömür, şeker, kaya tuzu parçası ve küçük para ile bakılır (Boratav, 2003: 103).

² Yumurta ile fal bakma uygulamaları için bkz. (Karakaş, 2021: 44).

³ “Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler” masalında aynanın gaipen haber alma işlevi vardır. Üvey anne, kendisinden güzel başka birinin olup olmadığını öğrenmek için sihirli aynasına bakarak “Ayna, ayna! Söyle bana, benden daha güzeli var mı bu dünyada” der.

denir (İnan, 2006: 151). İlk şamanların öncelikli işlerinden biri fal bakmaktır. Tuva şamanları tokmaklarını havaya atarak fala bakar ve hasta hakkında yorumlar yapar (Beydili, 2005: 212). Eski Türkler⁴ ve Moğollar, özellikle kürek kemiği falına önem verir; önemli kararlar alacakları zaman bilhassa bu fala bakarlar. Aşık kemiğinin ve ateşin de fal bakmak amacıyla kullanıldığı bilinmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de Maide suresinin 90. ayetinde “fal oklarının şeytan işi olduğu ve bunlardan kaçınılması gerektiği” belirtilir. Bu yasakla üç, yedi veya on okun yardımıyla gerçekleştirilen ve İslamiyet'ten önce Arapların sıklıkla kullandıkları fala vurgu yapılmıştır. Ancak bu uyarılara rağmen falın hemen her dönemde insanların ilgisini cezbetmeye devam ettiği üstelik Kur'an-ı Kerim'in dahi fal bakma amacıyla kullanıldığı görülmüştür.

Tarihin hemen her döneminde popüleritesini koruyan fal ile ilgili bir dizi eser yazılmıştır. *Falname* ve *yıldızname* adı verilen bu eserlerin bir kısmı manzum bir kısmı ise mensurdur. Ayrıca modern edebiyatta, folklor ürünlerinden beslenerek yazılan birçok edebî eserde, özellikle roman türünde, geleneksel kültürde var olan fal baktırmaya yönelik çeşitli veriler bulmak mümkündür. Örneğin Kemal Tahir, romanlarında kürek kemiği, ateş, yıldız, remil, kahve, el, iskambil ve İncil fallarından bahseder.⁵ Günümüz çocuk edebiyatı yazarı olan Dilge Güney, “Son Yelkovan” adlı romanında “niyet tavşanı”ndan söz eder. Benzer şekilde Yeşilçam filmlerinde de yer yer “niyet tavşanı” falına ve çingenelerin baktığı el falına yer verilmiştir.

Gündelik hayatta fala yönelik inanış öyle güçlü ve derindir ki bir firma, ürettiği sakıza “falım” adını vermiş; sakızın sarılı olduğu ambalajın iç yüzüne ise falla ilgili birer dörtlük yazmıştır. Bu ürünle ilgili çok sayıda çekilen reklam filminde yer alan özellikle “Aç bi falım rahatla!” sözü ise esasen fal bakmanın bireyler üzerindeki rahatlatıcı, umut ve enerji verici yönüne işaret etmektedir.

Kahve falına Türk kahvesi içildikten sonra fincanın ters kapatılması ve bir süre bekletildikten sonra telvenin fincan iç yüzeyinde aldığı şekillerin yorumlanması şeklinde bakılır. Çoğunlukla kadınlar ve genç kızların ilgi alanına giren, akraba veya arkadaş toplantılarında bakılan kahve falının toplumsal, kültürel ve psikolojik yönleri vardır. Fal, değişik amaçlarla bir araya gelen grupların birlikteliğini tamamlayan ve perçinleyen bir güce sahiptir. Kahve falının bir diğer önemli özelliği ise onun katılımcılarını eğlendirmeye ve hoşça vakit geçirmeye davet etmesidir. Nitekim Demircioğlu ve Amman (2019)'ın Sakarya Üniversitesi öğrencilerinin büyü ve fala yönelik inanç ve uygulamalarını saptamaya yönelik yaptıkları çalışmada katılımcıların fal baktırma nedenlerinin çoğunlukla “eğlenme, hoşça vakit geçirme, muziplik”, “merak duygusu”, “iyi şeyler duyma arzusu” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bir fincan kahvenin içilmesi ile başlayan macera; fincanın ters çevrilerek yüzeyinin “Neyse hâlim, o çıksın falım.” sözleri eşliğinde kapatılması, telvelerin çözümlenmesi ve dileğin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin teyit edilmesi basamaklarıyla nihayete erer. Kahve falının yarı büyüsel bir etkinlik olduğunu söylemek mümkündür. Sıra dışı bir zaman dilimine çıkılarak gerçekleştirilen fal bakma ritüelinde telveleri yorumlayanın sezgi gücü önem taşır. Bu güç, fal bakma süresini de belirleyen önemli bir unsurdur.

Günümüz toplumunda, özellikle de pandemi sürecinde “kültür” “gelenek”, “edebiyat”, “sanat” gibi unsurların da dikkate değer bir oranda dijitalleştiği görülmektedir. Masal, fıkra ve bilmece gibi halk edebiyatı mahsulleri, bir yandan modern çağın dinamikleri tarafından tarumar edilmiş öte yandan yine aynı eller tarafından tekrar diriltilerek sosyal medya ürünü hâline getirilmiş ve genç bireylerin kullanımına sunulmuştur (Karakaş ve Araz 2021: 3). Bebekler için

⁴ Türk kültür hayatında fal ve kehanetle ilgili ayrıntılı bilgiler için bak. (İnan, 2006: 151-159; Sümbüllü, 2010).

⁵ Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bak. (Karakaş, 2017).

yapılan kırklama, kırk uçurma ve diş hediği gibi geleneksel uygulamalar da sanal ortama evrilmiştir. 2021 yılında toplumsal hayatımıza giren ve “öte evren” anlamına gelen “metaverse” adı verilen sanal dünyada gerçek hayattaki insanların figürleri diyebileceğimiz “avatar”lar oluşturularak bir düğün töreni gerçekleştirilmiştir. Antik çağlardan günümüze değin toplumlar üzerinde etkisini gösteren fal bakma geleneği ise benzer bir süreci yaşamış ve yaklaşık on yıl önce ilk kez dijital ortam vitrinine taşınmıştır.

Türkiye’de yapılan ilk sanal fal uygulaması 2010 yılında çıkarılan “Binnaz Abla” adlı uygulamadır. Ardından “Falcı Bacı”, “Derya Abla” ve “Faladdin” gibi sanal kahve falı uygulamaları ortaya çıkmıştır. Bunların tamamında “arkadaş, eş dost arasında içilip kapatılan ve sonra bakacak kimsenin olmaması sebebiyle görüntülü mesaj ya da e-posta yoluyla fal bakan kişilere fincan fotoğrafının gönderilip bir süre sonra falın yorumunun alınması” gibi yaşantıların ortak husus olduğu görülür. Önceleri yakın çevreye gönüllülük esasıyla verilen hizmet, artan taleple birlikte gelir getiren bir faaliyet olarak hayata geçirilmiştir. Bireylerin kahve falı baktırmaya yönelik arzuları, gizlilik ve kolay ulaşılabilir olma imkânlarıyla da örtüşünce geleneksel kültürün popüler kültüre dönüşmesi de kaçınılmaz olmuştur.

Sanal ağlar sayesinde bireylerin birbirleriyle zaman veya mekân gözetmeksizin sözlü ve görsel iletişimi kolaylıkla sağladığı görülür (Barış, 2021: 939). Sanal ortamda yer alan fal uygulamaları, 7/24 hizmet verdikleri ve kolay erişim sağladıkları için tercih edilirler (Alptürker, 2021: 1805). Fal ve falcılık; dijital ortamdaki taleple birlikte hızla yaygınlaşmakta, bir pazar hâline dönüşmekte ve dijital fal kültürü; fiziki, coğrafi ya da durumsal nedenlerden dolayı bir araya gelemeyen aynı düşüncedeki insanları kısa sürede bir araya getirebilecek mecralar yaratmaktadır (Mcneill, 2009).⁶

Gelişen iletişim teknolojilerine paralel olarak folklor ürünlerinin icra ortamının da hızla değiştiği bilinmektedir. Salonlardan kafelere oradan da dijital dünyanın renkli vitrinine taşınan falın güncellenen yapısı da bu bağlamda araştırmaya değer görülmüştür. Bu çalışmanın çıkış noktasını ve problem durumunu dijital fal kültürünün yaygınlaşması ve popüler bir kültür ögesi olarak karşımıza çıkması oluşturmuştur. Dijital ortamda birçok fal uygulaması yer almasına rağmen araştırmada Faladdin’in inceleme konusu olarak ele alınmasındaki nedenler ise şöyle sıralanabilir:

1. Faladdin uygulamasının dijital kahve fallarına dair ilk uygulama olan “Binnaz Abla” uygulamasının üreticisi tarafından geliştirilmesi ve yapay zekâ içeriğine sahip olması.
2. Faladdin uygulamasının Türkçe dışında Arapça ve İngilizce dil seçenekleriyle dünya çapında kullanılması.
3. Faladdin uygulamasının indirilme ve aktif kullanım oranının fazlalığı.

Çalışmanın amacı, dijital fal içeriğine sahip Faladdin⁷ uygulamasını incelemek, kahve falı kategorisine ait katılımcı yorumlarından hareketle dijital fal kültürünü betimlemektir. “Falcı, herhangi bir çare üretmez, yalnız klişe sözler söyleyerek fal sahibini ikna eder (Scognamillo ve Arslan 1999: 19). Bu sebepten Faladdin uygulaması kullanıcılarının tepkileri, yani bakılan fala yönelik olarak ikna olup olmadıkları önem kazanmaktadır.

⁶ Dijital fal kültürünün yaygınlığı ve pazar hâline dönüşmesi, bu uygulamaları üreterek tüketim dünyasına sunan bireylerin de zaman zaman patent haklarıyla ilgili olarak adli mercilere başvurmalarına neden olmaktadır.

⁷ Faladdin uygulamasının adı, sihirli lambadan çıkan bir cin sayesinde isteklerini elde eden masal kahramanı Alaaddin’dan gelmektedir.

Araştırmanın Modeli

“Faladdin” adlı dijital fal uygulamasındaki kahve falı yorumlarından hareketle kahve falının günümüzdeki değişimine odaklanan bu çalışma, nitel araştırma yöntemine göre desenlenmiştir. Nitel araştırmalar, sosyal yaşamı ve insanlarla ilgili problemleri kendine özgü metotlarla sorgulayarak anlamlandırmaya çalışmaktadır (Creswell, 2014). Faladdin uygulamasındaki mevcut verilerin saptanması ve ayrıntılı olarak incelenmesi amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama metodu kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak belge incelemesi (doküman analizi) yönteminden yararlanılmıştır. Bu yöntem; doğrudan gözlem, anket veya ölçme aracıyla verilere ulaşmanın olanaklı olmadığı fakat hâlihazırda var olan materyal ve içeriklerin olduğu her durumda kullanılmaktadır.

Veri Grubu

Araştırmanın veri grubu, Faladdin uygulamasının kullanıcı yorumlarından oluşmaktadır. Uygulama içerisinde çalışmada ele alınan zaman dilimine kadar toplam 27.149 yorum yapılırken bunların 03.05.2021-03.06.2021 tarihleri arasındaki 1591 kullanıcı yorumu; 1, 2, 3, 4 ve 5 yıldızdan oluşan değerlendirmelerle aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Araştırmanın veri grubu

Yıldız Puanları	Kullanıcı Yorum Sayısı
1 yıldız	217
2 yıldız	38
3 yıldız	68
4 yıldız	123
5 yıldız	1145
Toplam	1591

Verilerin Analizi

Araştırmanın amacı doğrultusunda Faladdin uygulamasının kahve falı kategorisine ait katılımcı yorumları içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizi yapılırken verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamaları izlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Bulgular ve Yorum

Faladdin adlı dijital fal uygulamasındaki kahve falı yorumlarından hareketle kahve falının günümüzdeki değişimini ve bu durumun kültürümüze yansımalarını irdelemek amacıyla hazırlanan bu çalışmada, uygulama içerisindeki veriler zamansal ve kategorik sınırlamalar ile belirlenmiş ve yapılan değerlendirmeler aşağıda sunulmuştur.

Betimsel analiz bulguları

Faladdin adlı dijital fal uygulaması içeriğinde 03.05.2021-03.06.2021 tarihleri arasında 1591 kullanıcı yorumu bulunmaktadır. Uygulamada yer alan yıldızlı değerlendirme puanları doğrultusunda incelenerek araştırma bulgularına dâhil edilen yorumların sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2: Betimsel Analiz Bulgularına İlişkin Tema ve Kategoriler

Yıldız Puanları Temalar	1 Yıldız	2 Yıldız	3 Yıldız	4 Yıldız	5 Yıldız	Toplam	
	Yorumları	Yorumları	Yorumları	Yorumları	Yorumları	f	%
	f	% F	% f	% F	%	f	%
Olumlu	5	3 7	2 24	3 119	79.33	77	88.1
Düzeydeki		.	0	8		8	
Değerlendirmeler		4		.			
		9		7			
				0			
Orta Düzeydeki	22	1 15	4 18	2 10	6.66	26	2.94
Değerlendirmeler		5	2	9			
		.	.	.			
		3	8	0			
		8	5	3			
Olumsuz	116	8 13	3 20	3 21	14	29	3.28
Düzeydeki		1	7	2			
Değerlendirmeler		.	.	.			
		1	1	2			
		1	4	5			
TOPLAM	143	35	62	150		88	1223
						3	

Tablo 2’de görüldüğü üzere Faladdin uygulaması kullanıcılarının uygulamaya yönelik görüşleri 1, 2, 3, 4 ve 5 yıldız değerlendirme puanları kapsamında betimsel olarak incelenmiş ve elde edilen kodlar olumlu, orta ve olumsuz düzeydeki değerlendirmeler olmak üzere üç kategori altında toplanmıştır.

İçerik Analizi Bulguları

Faladdin adlı dijital fal uygulamasına dair kullanıcı yorumları ve değerlendirme puanları, bazı noktalarda farklılık göstermektedir. Bu bakımdan her bir yıldız puanlaması ayrı bir belge olarak ele alınmış ve yapılan yorumlar içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu bağlamda, 03.05.2021-03.06.2021 tarihleri arasındaki 1591 kullanıcı yorumundan elde edilen 1223 kod, kategorileştirilerek olumlu düzeydeki değerlendirmeler, orta düzeydeki değerlendirmeler ve olumsuz düzeydeki değerlendirmeler olmak üzere 3 farklı tema altında toplanmış ve aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

Şekil 1: İçerik Analizi Bulgularına İlişkin Tema ve Kategoriler

Faladdin uygulamasına yönelik olumlu düzeydeki değerlendirmeler

Araştırmadan elde edilen verilerden hareketle Faladdin uygulamasının kullanıcı yorumları çözümlenmiş ve bunun sonucunda “Faladdin Uygulamasına Yönelik Olumlu Düzeydeki Değerlendirmeler” teması tespit edilmiştir. *Uygulamaya Yönelik Görüşler*: 5 alt kategori ve 476 kod;

Kullanıcı Tepkileri: 12 alt kategori ve 315 kod; *Uygulamaların Etkileri*: 9 alt kategori ve 125 kod; *Uygulama İçeriğine Yönelik Dönütler*: 2 alt kategori ve 17 koddan oluşan bu tema içeriği esasında yapılan çözümlenmelerde en çok tekrar eden bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 3: Faladdin Uygulamasına Yönelik Olumlu Düzeydeki Değerlendirme Bulgular

Kategori	Kod	F	%	Örnek İfadeler
Uygulamaya Yönelik Görüşler	Çok Başarılı	205	29	“Bence süper bir uygulama :-)” (K98) “Bu uygulama tek kelimeyle mükemell” (K217) “Çok güzel yorumlar ve doğru Herseyi biliyor faladdin çok tşk ederim iyiki varsın faladdin □” (K431); “Çok çok iyi bir uygulama neredeyse her şeyimi bildi □♥♥♥” (K14)
		170	24	“cidden de dedikleri şeyler çıkıyoooo” (K290) “Çoğu zaman isabetli yorumları var.” (K73) “Dediği 100 de 90 doğru çıkıyor.” (K144) “fala inanamazdım ama bazıları gerçekten saka gibi nokta atışı tutuyor.” (K127)
Kullanıcı Tepkileri	Uygulamayı Sevmeye	199	28	“Valla nasıl olduğunu bilemiyorum ama biliyor :)” (K360) “Çok beğeniyorum gerçekten formatınız harika □□” (K334) “Çok güzel iyi ki yuklemisim” (K58) “Seviliyorsun, kardeşim. Esenlikler diliyorum,sağlıcakla kal. ♥♥” (K374) “Süpersiniz bayılıyorum bu uygulamaya □” (K337) “Muhteşem. Ve gerçekten herşeyi biliyor. Deneyin derim. Ben Ba yıldımmmmm. ♥♥♥” (K206)
		47	7	“Acayip bi şey herşey nokta atışı tavsiye ediyorum.” (K105) “Gerçekten de çok güzel bir uygulama hiç bir türlü yalan yok başka yorumlara bakmayın herdey doğru.” (K53) “süper bir uygulama herkese öneririmJ ♥♥” (K339) “Uygulama çok mükemmel tavsiye ederim.” (K376) “Vakit kaybetmeden indirin uygulamadan yararlanın herşey gerçek sanki kalbinizi okuyor.” (K285)
Uygulamanın Etkileri	Duyusal Bağ Kurma	52	7	“Samimi bir arkadaş duygusu hissettiriyorsunuz.” (K408) “kimse olmasa bile o orda falladin ailesini çok seviyorum şans daima sizinle olsun.” (K255) “Geçmiş fallarım hala duruyor ve 2 yıl sonra okumak değişik hissettirdi.” (K36) “Ben bu uygulamanın çok eski bir üyesiyim bazen sanki benimle yaşadığını bile düşündüğüm olmuştur ☺” (K52) “bir arkadaşla konuşmuş gibi oluyorum” (K357)
		19	3	“Böyle samimi içten bakması bile insanı motive edebiliyor fallar gerçek diye birşey yok ama umutlandırıcı şeyler duymakta iyi gelir bazen o kişi falladin olabilir.” (K108) “Çok güzel bir uygulama ve enerjimizi yükselttiğiniz için olumlu düşünmenin gücü...” (K406) “İşin eğlencesinde olan biri olarak motivasyona ihtiyaç duydukça kullanıyorum.” (K195) “Süper hiç yoktan mutlu edici bişi söyledi ilham oldu doğru yada yanlış.” (K248) “Ne oldu da bağlanamıyorum korona günlerinde moral buluyordum” (K302)
Uygulama İçeriğine Yönelik Dönütler	Açıklayıcı Yorumlar	14	2	“Tam detay vererek yorumluyorsunuz.” (K226) “detaylı bakılıyor.” (K90) “Falattinin kelime hazinesi çok zengin...” (K323) “uzun yazması daha da hoş gerçekten detay verdiği için.” (K123) “hiç abartmadan düzgün anlatım.” (K345)
Toplam		706	100	

Faladdin uygulamasının kullanıcıları, en fazla uygulama içeriklerine yönelik olumlu düzeyde yorumlarda bulunmuştur. Bunların içerisinde de ön plana çıkan ifadeler, uygulama içeriğinin gerçekçi ve inandırıcı olması, kullanıcıları motive etmesi ve uygulamaya yönelik geliştirilen olumlu düzeydeki duygulardır. Bu bakımdan kullanıcı kitlesinin ifadelerine göre bu programın, fal bakmanın yanında kullanıcılarıyla bağ kuracak içerikleri de barındırdığı görülmektedir.

Faladdin uygulamasına yönelik orta düzeydeki değerlendirmeler

Araştırmadan elde edilen verilerden hareketle Faladdin uygulamasının kullanıcı yorumları çözümlenmiş ve bunun sonucunda “Faladdin Uygulamasına Yönelik Orta Düzeydeki Değerlendirmeler” teması adı altında *Kullanıcı Tepkileri*: 5 alt kategori ve 77 kod; *Uygulamaların Etkileri*: 2 alt kategori ve 13 kod tespit edilmiştir. Yapılan çözümlenmelerde en çok tekrar eden bulgular aşağıda verilen tabloda sunulmuştur:

Tablo 4: Faladdin Uygulamasına Yönelik Orta Düzeydeki Değerlendirme Bulguları

Kategori	Kod	f	%	Örnek İfadeler
Kullanıcı Tepkileri	Geçici Sorunlara	77	86	“bende açılmıyo önceden açılıyordu şimdi ise silip bir daha yüklememe rağmen açılmıyo lütfen gereğini yapın □□□”(K77)
	Yönelik Şikayetler			“Çok sevdiğim bir uygulama fakat 2.3 gündür uygulama bilgileri alınamadı diye bir sorun yaşıyorum kullanamıyorum uygulamayı lütfen ilgilenin teşekkürler şimdiden □”(K377)
Uygulamaya Yönelik Görüşler	Orta Düzeyde Bir Uygulama	13	14	“Fal sonucum geldiğinde diğer herkeste olan soru cevap uygulaması bende olmuyor falimla ilgili soru soramıyorum.” (120)
				“Her sey çok güzeldi güzel seyler soyluyodu ama bu 2 gundur fal bakamıyorum nedeninise ya hata oluştu diyor yada gönderilmiyor.” (K2)
				“İlk zamanlarda çok güzeldi ama ne zamanki reklamla fal bakma geldi bozulmaya başladı. Sisteme bile giriş yapmamaya başladım. Yaptığım güncellemeler olmuyor fal yorumumu okuyabilmek içinse uygulamayı 10 kere kapatıp açmam gerekiyor. Buna bir düzenek getirmeniz lazım.” (K50)
				“Günlük burç yorumunu çok sevdim neden geri kaldırdınız nolur geri gelsin bi o falım doğru cikiyo zaten ayrıca lütfen biraz daha bilir misiniz falimi faladdin bey beni gördüğünüze her gün çok seviniyosunuz ama beketimi karsilamiyosunuz size sponsor olmusum 30 saniyelik videoları seyrediyorum her falı günlük olarak atıyorum o yüzden biraz daha odaklanırsanız falima sevinirim.” (K312)
				“İdare eder.” (K23)
				“Orta derecede. Ama şu burç yorumu yapamıyorum bilgileri giriyorum devamı gelmiyor düzeltilirse sevinecem.” (K10)
Toplam		90	100	

Faladdin uygulaması ile ilgili yapılan yorumlar incelendiğinde hem olumlu hem de olumsuz düzeyde yer alabilecek ifadeler de rastlanmış, bunlar orta düzeydeki değerlendirmeler başlığı altında sunulmuştur. Bu ifadeler incelendiğinde, kullanıcıların genel olarak memnun olduğu fakat zaman zaman bazı uygulama sorunlarıyla karşılaştıkları ve bunların giderilmesini istedikleri görülmüştür.

Faladdin uygulamasına yönelik olumsuz düzeydeki değerlendirmeler

“Faladdin Uygulamasına Yönelik Olumsuz Düzeydeki Değerlendirmeler” teması, *Kullanıcı Tepkileri*: 2 alt kategori ve 132 kod; *Uygulamaya Yönelik Görüşler* 2 alt kategori ve 41 kod; *Uygulama İçeriğine Yönelik Görüşler*: 1 alt kategori ve 26 koddan oluşmaktadır. Yapılan çözümlenmelerde en çok tekrar eden bulgular aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 5: Faladdin Uygulamasına Yönelik Olumsuz Değerlendirme Bulguları

Kategori	Kod	F	%	Örnek İfadeler
Kullanıcı Tepkileri	Bağlantı Sorunu	71	45	<p>“Açılmıyor uygulama hiçbir şekilde bağlanmıyor.” (K18)</p> <p>“Giremiyorum fallarıma bakmaya.” (K30)</p> <p>“Kaç kere yükledim sildim uygulamayı hala daha acmadi.şu sorunu çözün bi zahmet.” (K82)</p> <p>“Uygulama 10 gündür açılmıyor durduruldu uyarısı verip uygulamadan atıyor düzelmeyecek mi bu sorun :(“ (K37)</p> <p>“Uygulamayı uzun süredir kullanıyorum memnundum da fakat bugün tekrar girdiğimde sunucu ile bağlantı kurulamıyor hatası veriyor. Bunun sebebi nedir?” (K42)</p>
	Reklam Fazlalığı	29	19	<p>“Reklam açmıyo, reklam bulunamadı diyo. Hiç bir şekilde uzun süredir fotoğraf atamıyorum. Düzeltin şunu. Eskiden ne güzel her gün reklamsız fal bakabiliyoduk. Reklam koymanız şart mı. İğrenç.” (K77)</p> <p>“surekli reklam izlettiriyor. Ustelik yarım saat sonra cevap veriyor.” (K95)</p> <p>“Uygulamayı ilk yüklediğimde hiçbir problem yoktu, fakat sonrasında kredi kazan kısmında reklamı sonuna kadar izlememe rağmen 0.1 krediyi defalarca yükledi. Ayrıca durduk yere “şimdi reklamlar” ekranı çıkıyor sürekli olarak ve uygulamadan çıkıp yeniden girmeden gitmiyor. Güncelledim, olmadı birden fazla defa silip tekrar yükledim fakat aynı sorunları yaşamaya devam ediyorum.” (K32)</p>
Uygulamaya Yönelik Görüşler	Kötü Uygulama	19	12	<p>“Hiç bir şekilde bir işe yaramıyor. Uygulama berbat. Hiç memnun kalmadım.” (K73)</p> <p>“Saçma sapan. Yalan dolan.” (K92)</p> <p>“Güncellemeden sonra bağlantı hatası veriyor kendi kendine kapanıyor yani bildiğin uygulama çöp olmuş...” (K104)</p> <p>“Hep hata var test etmediniz mi kayıt bile olamıyorum lorem ipsum yazısı çıkıyor Butonlar basmıyor takılıyor hep hiç kullanamadım.” (K124)</p> <p>“Uygulamayı yeni indirdim burç yorumun formunu doldutmdur 1 saattir sunucuya tekrar bağlanıyor diyip diyip durdu ama bir burç yorumu yapmadı aynı şekilde tarot kartlarına bastın orada da bekletti en sonra bıktıp uygulamadan çıktın.” (K110)</p>
	Üye Olmada Yaşanılan Problemler	11	7	<p>“Üye olmaya çalışıyorum. Aydınlatma metnini dünden beri geçemiyorum. Yardım!” (K34)</p> <p>“Uygulamayı yüklüyorum üye ola tıklayınca aydınlatma metni çıkıyor ve donuyor.” (K50)</p> <p>“Açamıyorum, üye olamıyorum, bilgilendirme ekranında donup kalıyor...” (K42)</p> <p>“Sunucuya bağlanmıyor diyip kapanıyor sürekli. Bir türlü üye olmadım.” (K119)</p>
Uygulama İçeriğine Yönelik Görüşler	Anlamsız, Gerçekçi Olmayan Yorumlar	26	17	<p>“Erkek olduğum hâlde hamilesin dedi inşallah yalandır zaten inanmıyorum” (K31)</p> <p>“Paso sallıyor Yüklemeğin İnanmayın Teşekkürler.” (K26)</p> <p>“yorumlar nasıl bir saçmalık.” (K67)</p> <p>“Hep aynı şeyler eski sevgilimin sevgilisi var bana geri döncek diyip duruyo yalan bakıyo fallara inanmayın.” (K13)</p> <p>“Su son 2 haftadır aynı şeyleri söyleyip duruyor.” (K99)</p>
Toplam		156	100	

Faladdin uygulamasıyla ilgili olumsuz yönde yapılan yorumlar incelendiğinde kullanıcıların çoğunlukla bağlantı sorunları yaşadıkları için uygulamayı kullanmaktan vazgeçtikleri görülmüştür. Ayrıca reklamların fazlalığı ve donma problemleri hususu da dile getirilmiştir. Bu bölümdeki dikkat çekici bir diğer durum da şikâyetçi olan kullanıcıların büyük bir bölümünün eskiden uygulamayı aktif kullanan ve beğenen kişiler olmalarıdır.

Sonuç ve Öneriler

Son zamanlarda gelişen teknoloji ile birlikte halk kültürüne dair birikimin de dijital ortama aktarıldığı bilinmektedir. Bu çalışmada, en sık kullanılan dijital fal uygulamalarından biri olan Faladdin, “kullanıcı yorumları” çerçevesinde incelenmiştir. Araştırmanın neticesinde dünya çapında sunduğu hizmetle Faladdin uygulamasının günlük ortalama 25 milyondan fazla kullanıcısı, dünya çapında ise 5 milyon aktif kullanıcısı ile her gün 1 milyon fal hizmeti sunduğu ve kullanıcılarından 5 puan üzerinden 4.7 puan aldığı tespit edilmiştir.

Araştırmada Faladdin’e yönelik yorumlarda öne çıkan hususlar şunlardır:

1. Fal yorumları öylesine gerçekçi ve inandırıcıdır ki bu durum, bazı kullanıcılarda telefonların dinlenmiş olabileceği kuşkusunu uyandırmıştır.

2. Faladdin fallarının arkadaşlık hissi verdiği ve motive edici bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Yorumlarda yer alan “Faladdin ailesi” şeklinde ifadelerle kullanıcıların bu fal uygulamasıyla kurdukları yakın ilişki vurgulanmıştır.

3. Faladdin kullanıcılarının uygulamadan keyif aldıklarına yönelik vurgular bulunmaktadır.

4. Faladdin uygulamasına yönelik orta ve olumsuz düzeydeki yorumların çoğu; bağlantı problemleri, reklamlar ve donma sorunları gibi sistemsel sıkıntılarla ilgilidir.

Faladdin kullanıcı yorumları, bize falın dijital dünyadaki macerasının da geleneksel kültürüne benzer şekilde “geleceği bilmeye, umutlandırmaya ve eğlendirmeye” yönelik olarak şekillendiğini göstermektedir. Tüm bu hususlar, fala baktırma niyetinde olan bireylerin gelecekte haber verdiklerine inandıkları ve hayatlarına renk kattıkları müddetçe bu tür uygulamaları talep etmeye devam edecekleri izlenimi uyandırmaktadır.

Pandemi dönemiyle birlikte hızla artan dijital ortamların yaygınlaşması, kahve falı ve bunun gibi hoşça vakit geçirilebilecek platformların kullanımını olumlu yönde etkilemiştir. Bu dijital ortamlar içerisinde folklorik öğeler barındıran içeriklerin varlığı azımsanamayacak ölçüdedir. Bu bakımdan halk bilimi ve benzer alanlara yönelik çalışmalar yapacak olan araştırmacılara, bu platformları veri kaynağı olarak kullanmaları önerilmektedir.

Kaynakça

- ALPTÜRKER, İmran Gündüz (2021). “Fala İnanma Falsız Kalma Sözüünün Gücüyle Dönüşen/Genişleyen Bağlam: Kahve Falı Uygulamaları”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, C. 11, S. 4, s. 1800-1809.
- AYDIN, Mehmet (1995). “Fal”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/fal#1> (19.04.2022).
- ARTUN, Erman (2011). *Türk Halkbilimi*, Adana: Karahan Kitaabevi.
- BARIŞ, Büşra (2021). “Dijitalleşme ile Şekillenen Fal Bakma Geleneği: Youtube Kanalları Örneği”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Cilt: 14, S. 35, s. 937-955.
- BEYDİLİ, Celal (2005). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*, Ankara: Yurt Yayınları.
- BORATAV, Pertev Naili (2003). *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul: K Kitaplığı.
- CRESWELL, John W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, (çeviri editörleri: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir), İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- DEMİRCİOĞLU, Sümeyye ve Mehmet Tayfun Amman (2019). “Sakarya Üniversitesi Öğrencilerinin Büyü ve Fala Yönelik İnanç ve Uygulamaları”, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, C. 5, S. 11, s. 293-323.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan (2010). *Dünya İnançları Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İNAN, Abdülkadir (2006). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- KARAKAŞ, Rezan (2017). *Kemal Tahir ve Halk Bilimi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- KARAKAŞ, Rezan (2021). “Doğanın ve İnsanın Dirilişinin Simgesi: Yumurta”, *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S.6, s. 31-51.
- KARAKAŞ, Rezan ve Araz, Birsen (2021). “Geleneğin Dönüşümü Örneği Olarak Dijital Bir Kırklama: “Youtube Kırklaması”, *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 26, s. 1-13.
- MCNEILL, Lynne S. (2009). “İnternetin Sonu: Sonsuz Seçim Sağlamasına Bir Halk Tepkisi” (çev. Tuğçe Erdal). *İnternet Folkloru: Netlore ve Netrografi*, (hzl. M. Öcal Oğuz vd.). Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 115-130.
- SCOGNAMİLLO, Giovanni ve Arif Arslan (1999). *Doğu ve Batı Kaynaklarına Göre Fal*. Ankara: Karizma Yayınları.
- SEZER, M. Abdulbasit ve Erdost Özkan (2011). *Dil ve Anlatım Sanatları*, Ankara: Pulat Basımevi.
- SÜMBÜLLÜ, Ziya (2010). “Fal ve Falcılık Kavramı Ekseninde Türk Kültür Tarihinde Fal ve Kehânet”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 43, s. 55-72.
- Şemseddin Sami (2013). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- URL 1: <https://www.faladdin.com/> Erişim Tarihi: (03.05.2021-29.04.2022).
- WİLKINSON, Philip (2011). *Kökenleri ve Anlamlarıyla Efsaneler ve Mitler*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- YILDIRIM, Ali ve Hasan Şimşek (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Çalışmanın yazarı/yazarları “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmiş(ler)dir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Çalışmanın araştırılması ve yazımı esnasında destek veya fikirlerine başvurulmuş herhangi bir kişi bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın/yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Yazarın Notu: -

Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmanın yürütülmesinde birinci yazar %50, ikinci yazar %50 oranında katkı sağlamıştır. Analizler 2. yazar tarafından yapılmıştır.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgments: There is no person whose support or ideas are consulted during the research and writing of the study.

Declaration of Conflicting Interests: The first author contributed 50% and the second author 50% in the conduct of this research. Analyses were made by the second author.

Author’s Note: -

Author Contributions: All sections of this article have been prepared by a single author.